

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра теоретичної хімії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

_____

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Хімічна нерівноважна термодинаміка

напряму підготовки 0703 хімія
для спеціальності 8.070301 хімія
спеціалізації „Комп’ютерна хімія та молекулярний дизайн”
хімічного факультету

Кредитно-модульна система
організації навчального процесу

Харків

Робоча програма навчальної дисципліни „Хімічна нерівноважна термодинаміка” для студентів за напрямом підготовки 0703 хімія, спеціальністю 8.070301 хімія.

Розробники: **Черановський Владислав Олегович, д. фіз-мат. н., професор**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теоретичної хімії

Протокол № _ 2010 р.

Завідувач кафедри _____ Жолновач А.М.

“ _____ ” _____ р

Схвалено методичною комісією хімічного факультету

Протокол № ___ від “ _____ ” _____ 20__ р.

“ _____ ” _____ 20__ р.

Голова _____

Юрченко О.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів 3	Напрямок підготовки 0703 хімія	денна форма навчання
Модулів – 2	Спеціальність 8.070301 хімія	Рік підготовки: IV -й
Загальна кількість годин 64		Семестр 8 -й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2		Лекції 16 год.
		Практичні 16 год.
		Самостійна робота 32 год.
	Вид контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сформувати уявлення про основні положення нерівноважної хімічної термодинаміки та кінетики, познайомити студентів з теоретичними основами сучасних методів нерівноважної термодинаміки та їх застосуванням в хімії.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати: основні закони нерівноважної термодинаміки і методи їх застосування для вирішення проблем моделювання фізико-хімічних процесів.

вміти: проводити розрахунки термодинамічних властивостей речовини у нерівноважному стані та інтерпретувати результати цих розрахунків.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль I. Основи нерівноважної термодинаміки

Тема 1. Динамічні системи та їх еволюція

Відкриті термодинамічні системи. Нерівноважні стаціонарні стани. Рівняння матеріального балансу. Хімічна кінетика та її зв'язок з моделюванням поведінки відкритих систем.

Тема 2. Стаціонарні точки двовимірної динамічної системи.

Класифікація стаціонарних точок. Критерій стійкості Ляпунова.

Тема 3. Лінійна нерівноважна термодинаміка

Термодинамічні сили та лави. Рівняння одновимірної дифузії та її застосування до опису еволюції відкритих хімічних термодинамічних систем. Закони Онзагера. Теорема про мінімальне виробництво ентропії в нерівноважному стаціонарному стані.

Модуль 2. Динамічні системи далекі від рівноваги і фізична кінетика

Тема 4. Вступ до синергетики

Коливання у хімічних реакціях. Автоколивання. Осцилятор Ван-дер-Поля. Граничний цикл та умови його появи. Солітонне рішення рівняння Кортевега де Вриза. Фрактали і хаотизація поведінки динамічної системи. Топологія фазового портрету динамічної системи. Локальні співвідношення еквівалентності Індeksi Пуанкаре. Біфуркації. Теорема Гленсдорфа-Пригожина.

Тема 5. Елементи фізичної кінетики.

Функція розподілу в μ -просторі. Густина вірогідності переходу та її зв'язок із функцією розподілу. Принцип детальної рівноваги. Рівняння Смолуховського. Рівняння Фоккера-Планка та рівняння дифузії. Рівняння кінетичного балансу. Кінетичне рівняння Больцмана.

4. Структура навчальної дисципліни

Модулі і теми	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
Л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Тема 1	16	4	4			8
Тема 2	8	2	2			4
Тема 3	8	2	2			4
Разом за модулем 1	32	8	8			16
Модуль 2						
Тема 4	20	4	4			12
Тема 5	12	4	4			4
Разом за модулем 2	32	8	8			16
Усього годин	64	16	16			32

6. Самостійна робота

Назва теми	Кількість годин	
	ср	пір
Тема 1. Хімічна кінетика і нерівноважні системи.	8	
Тема 2. Дослідження стаціонарних точок модельних систем	4	
Тема 3. Закони Онзагера і моделювання поведінки	4	

термодинамічних систем поблизу рівноважного стану.		
Тема 4. Теоретичне дослідження коливальних процесів у хімічних реакціях. Граничні цикли та умови їх появи.	12	
Тема 5. Рівняння кінетичного балансу.	4	

7. Методи навчання

Лекції, виконання практичних робіт, самостійна робота.

8. Методи контролю

Рішення задач на практичних заняттях, екзамен.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота		Підсумковий семестровий контроль (екзамен)	Сума
Модуль 1	Модуль 2	70	100
Теми 1-3	Теми 4, 5		
Розв'язання задач 15	Розв'язання задач 15		

Для допуску до підсумкового семестрового контролю студент повинен набрати не менше 15 балів за розв'язання тестових задач.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
80-89	B	добре
70-79	C	
60-69	D	задовільно
50-59	E	
1-49	FX	незадовільно

10. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Науково-методична література.
3. Мультимедійні презентації лекційного матеріалу.

11. Рекомендована література

Базова

1. Черановский В.О. *Элементы термодинамики и кинетики неравновесных процессов.* – Харьков, ХНУ, 2003. – 40с.
2. Анищенко В.С. *Динамические системы.* – Соросовский образовательный журнал,

2002. <http://www.issep.rssi.ru/journal/>
3. Андронов А.А., Витт А.А., Хайкин С.Э. Теория колебаний. – М.: Наука, 1981. – 568 с.
  4. Румер Ю.Б., Рывкин М.Ш. *Термодинамика, статистическая физика и кинетика*. – М.: Наука, 1972. – 399 с.

Допоміжна

1. Кудрявцев И.К. *Химические неустойчивости*. – М.: Изд. МГУ, 1987. – 255 с.
2. Гилмор Р. Прикладная теория катастроф Т.1 – М.: Мир, 1984. – 350 с.
3. Трубецков Д.И. *Введение в синергетику. Хаос и структуры*. – М.: УРСС. 2004. – 235 с.
4. И. Пригожин, Д. Кондепуди *Современная термодинамика. От тепловых двигателей до диссипативных структур*. – М.: Мир, 2002. – 461 с.